

ВПЛИВ ХРИСТІЯНСТВА НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ

Швидка зміна духовних орієнтирів і виникнення великої кількості різноманітних конфесійних напрямів вказує на необхідність розробки принципово нового підходу до проблеми формування ціннісної сфери молодого покоління. Актуальність цієї проблеми визначається необхідністю переосмислення багатоговального досвіду релігійного виховання молодшого покоління. Особливо актуальністю набуває питання, чи можна вважати інститутом соціалізації особистості певну релігійну групу, яка має свої усталені моральні норми та цінності і в той же час є певною ланкою сучасного суспільства.

Ще в стародавні часи ми бачимо присутність певних ритуальних елементів у процесі виховання молоді і введення представників молодшого покоління в систему соціальних відносин. Перший період державного виховання в Стародавній Спарті закінчувався прилюдним побиттям підлітків перед алтарем Артеміди Ортії [6]. Вивчення в гімназіях Російської імперії в XIX на початку XX століття Закону Божого разом з іншими предметами, як і розподіл учнів за конфесійною належністю, свідчить про велику роль релігії в процесі виховання молоді і входження її в соціум. Не дивлячись на належність громадян до різних конфесій, держава в цей період прагне створити всі умови для реалізації курсу релігійного виховання молоді. Про це свідчить відкриття значної кількості церковноприходських училищ.

Релігійні об'єднання та їх вплив на психологію мас привертають увагу багатьох дослідників. Особливо турбує залучення молоді до участі в тих чи інших видах діяльності різних релігійних груп. Думки дослідників про ці явища характеризуються великою різноманітністю, починаючи від позитивного ставлення [5], [12] та закінчуючи негативним [2], [8]. «Нестача дружби, теплоти спілкування між людьми, потреба в заспокоєнні - це основні причини людей, що вступають у релігійні об'єднання» [3]. Серед інших причин формування релігійного світогляду виділяється «...потреба в захисті, що зумовлює ілюзорно-компенсаторну функцію, тобто функцію ілюзорного поповнення інфантильного безсилля суб'єкта» [3]. У цьому випадку релігійний вплив на свідомість людини зводиться до зняття з неї негативних переживань та віддалення душевних конфліктів.

У період становлення індивіда в системі соціальних відносин, зокрема його професійного становлення, відбувається орієнтація моральних упевнень особистості на моральні норми суспільства. Важливим фактором у формуванні духовності людини в цей період є вплив на неї мікросоціального середовища, тобто людей безпосереднього середовища людини. Цим мікросоціальним середовищем іноді може виступати релігійне об'єднання, яке є транслятором певних духовних цінностей. «...Психосоціальні особливості релігійної людини базуються на вірі, котра є стрижнем духовності людини, першоосновою свідомості» [5].

В сучасному суспільстві церков стає крупним соціальним інститутом, котрий використовує сучасні форми і методи виховання, огорожуючи молодь від шкідливого впливу негативної сфери довкілля.

Демократизація суспільства поряд з позитивними явищами дала також і багато негативних. Безконтрольне зростання кількості нових релігійних течій, нетрадиційних конфесій і культів призводить до негативного впливу деяких факторів на свідомість і психічне здоров'я молодих людей, що залучаються до цих релігійних напрямів. «Становлячись фактором суспільного розвитку, неорелігії перетворились і в соціальну проблему» [8].

Слід згадати й трагічні наслідки діяльності деяких нових релігій. У Джонстауні в 1978 році за релігійними переконаннями 900 чоловік скінчили життя самогубством. У 1993 році неподалік від м. Вако в штаті Техас (США) спалили себе 80 послідовників адвентистсько-розкольників групи Гілка Давида. У секті «Храм Сонця» 16 членів добровільно пішли з життя в 1995 році у Швейцарії. Японська релігійна організація «Аум Сенрікьо» призвела до загибелі тисяч японців. «Нові релігії не підвищили духовність і гуманність суспільства, не зробили його більш моральним» [8].

Принципово інші якості має ортодоксальне християнство. Проповідуючи високі моральні цінності, воно закликає до постійної боротьби зі злом, причому навчає людину бачити джерело зла в самій собі та позбуватися його. «Дивіться ж за собою, щоб серця ваші не отягчалися пияцтвом та турботами житейськими...» [4].

Як справедливо зазначає О. Кімліченко, основним завданням християнського релігійного виховання є не тільки залучення до віри в Бога, а й формування такої особистості, котрій притаманні почуття відповідальності перед суспільством, державою, прагнення до боротьби за розвиток гуманних основ суспільства [5].

Релігійне виховання в системі державної та приватної освіти набуває все більшої актуальності в педагогічній науці. Християнська педагогіка знаходить своє застосування в Російській Федерації (Курській, Іванівській та інших областях), де відбувається відродження взаємодії церкви та школи. «...Духовно-моральна освіта стала елементом професійної підготовки вчителів» [12].

Церков як один з нових інститутів соціалізації має великий вплив на формування ціннісної сфери особистості. Одним з перших у ряду найбільш важливих за ступенем впливу на особистість об'єктів С. Хансєв виділяє церков [11]. «В умовах кризи державних інститутів соціалізації і відсутності адекватних механізмів впливу на суспільну свідомість, релігія і церква стали єдиною владою, яка добровільно визнається людиною» [5]. Хоча в Україні церква відокремлена від державної системи освіти, сьогодні відчувається гостра необхідність їх співробітництва.

До недавніх часів основними інститутами соціалізації особистості в системі соціальних відносин вважали сім'ю, школу та трудовий колектив. На всіх стадіях соціалізації вплив суспільства на особистість здійснюється або безпосередньо, або через групу, але сам набір засобів впливу можна звести, слідом за Ж. Піаже, до такого: це норми, цінності та знаки. На думку Г. Андреевої, можна не погоджуватися з правомірністю цього ряду, оскільки норми і цінності можуть бути повідомлені, а тому і засвоєні за допомогою знаків або знакових систем. «Суспільство і група передають особистості, яка проходить процес становлення, деяку систему норм і цінностей за допомогою знаків. Звідси випливає поняття соціальних інститутів – конкретних груп, у яких особистість залучається до систем, норм і цінностей, і які виступають своєрідними трансляторами соціального досвіду» [1].

У сучасних умовах світоглядного і релігійного плюралізму особливого значення набуває необхідність осмислення проблеми духовних цінностей молоді. У соціальній психології виділяють три сфери, в яких здійснюється передусім становлення особистості: діяльність, спілкування, самосвідомість. Загальною характеристикою цих сфер є процес розширення, збільшення соціальних зв'язків особистості із зовнішнім світом. На думку А. Леонтьєва, протягом усього процесу соціалізації особистість має справу з розширенням «каталогу» діяльності [7], тобто засвоєнням все нових і нових видів діяльності.

Друга сфера - спілкування - розглядається в контексті соціалізації також з боку його розширення та поглиблення. Третя сфера соціалізації - розвиток самосвідомості особистості. У самому загальному вигляді можна сказати, що процес соціалізації означає становлення в людини образу її Я. За допомогою експериментальних досліджень, встановлено, що образ Я не виникає в людини відразу, а складається впродовж її життя під впливом численних соціальних впливів [1].

Ми не можемо не брати до уваги такий незаперечний факт, як вплив релігії на розвиток особистості. «Моральне виховання людей, що має своєю метою регуляцію їхньої поведінки з точки зору інтересів всього суспільства в цілому і його соціального прогресу, нерозривно пов'язане з тими соціально-психологічними процесами, які виникають і розвиваються при об'єднанні людей у певну соціальну групу» [10]. На нашу думку, такою соціальною групою може бути будь-яка релігійна група людей, що своєю метою ставить удосконалення моральних якостей людини. Однією з таких релігійних груп є християнське об'єднання, навіть, якщо розглядати його не у світовому масштабі, а на прикладі певного напрямку.

Свою метою християнство ставить орієнтацію особистості на неперехідні цінності, пов'язані з моральним удосконаленням особистості. А тому християнську релігійну групу можна розглядати як допоміжний інститут виховання, поряд зі школою, сім'єю або трудовим колективом. Як інститут соціалізації особистості, релігійна група є певним транслятором духовних цінностей і створює всі необхідні умови для виховання високоморальної особистості, здатної своїми діями приносити користь суспільству й державі. Релігійна група, зокрема християнська, має неабиякий вплив на формування світогляду особистості.

Учені (Н. Седова, Л. Ніконова) співвідносять світогляди суспільства, соціальної групи та особистості як загальне, особливе та одиничне. «Методологічно, використовуючи ці категорії, можна експлікувати реальні відношення означених рівнів світогляду. При цьому виявляється, що особливе – світогляд групи – виступає як загальне відносно одиничного – світогляду особистості, і одиничне відносно загального – світогляду всього суспільства. Соціологічна інтерпретація цих відношень передбачає встановлення опосередкованої залежності особистісного світогляду від суспільного через систему поглядів та впевнень соціальної групи. Це означає, що особистість засвоює основні світоглядні принципи даного суспільства не в чистому вигляді, а переломлені через систему поглядів, характерних для даної групи, і ця система є домінуючою у формуванні світопочуття особистості» [9].

Отже, можна дійти висновку щодо визнання релігійної групи як інституту соціалізації. Безперечно, кожна особистість має вільний вибір у своїй релігійній орієнтації в умовах світоглядного та релігійного плюралізму, але не можна не брати до уваги той факт, що християнство, як одна зі світових релігій, має домінуючий вплив в Україні, що склалося історично і традиційно. Тому, розглядаючи вплив християнської релігії на формування ціннісної сфери особистості в умовах демократичного суспільства, можна дійти висновку, що християнська релігійна група стає ще одним інститутом соціалізації особистості, який має на неї неабиякий виховний вплив, формуючи її світогляд та орієнтуючи особистість на високі моральні цінності.

1. *Андреева Г.М.* Социальная психология. – М., 1988. – С. 331-348.
2. *Барабаш Г.* Сучасна духовна криза і проблеми релігійної орієнтації молоді // Молодь, освіта, наука, культура і національна свідомість: Зб. мат. Міжнар. науково-практ. конф. – К., 1999. – С. 323-326.
3. *Довгенко Е.С.* Психологическое содержание буддизма // Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях студентської молоді: Зб. тез II Всеукр. студ. наук. конф. – Черкаси, 2000. – С. 200.
4. Евангелие от Луки, гл. 21, ст. 34 / Новый завет. Синодальный перевод. – Б.м., Б.г. – С. 93.
5. *Кімліченко О.* Релігійний чинник в формуванні духовності молоді / Проблема личности в современной науке: результаты и перспективы исследований. Тезисы докладов Третьей Всеукраинской научной конференции молодых ученых – К., 2000. – С. 55-57.
6. *Костенко Р.В.* Воспитание гражданина в Древних Афинах и Спарте / История глазами молодых исследователей: Сб. науч. раб. Междунар. науч. конф. – Донецк, 1999. – Т.1. – С. 198.
7. *Леонтьев А.Н.* Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1975. – С. 188.
8. *Ніколова О.І.* Участь молоді в сучасних нетрадиційних релігійних конфесіях // Молодежь третьего тысячелетия: гуманитарные проблемы и пути их решения: Сборник научных статей в 3-х томах – Одесса, 2000. – Т. 1. – С. 262-266.
9. *Седова Н.Н., Никонова Л.М.* Мировоззрение личности и ее социальная активность / Социальная активность личности. – Волгоград, 1973. – С. 32-43.
10. Социально-психологические проблемы нравственного воспитания личности / Под ред. В. Е. Семенова. – Л., 1984. – С. 99.
11. *Ханеев С.Е.* Аспекты социализации молодежи / Молодежь третьего тысячелетия: гуманитарные проблемы и пути их решения: Сборник научных статей в 3-х томах – Одесса, 2000. – Т. 1. – С. 97.
12. *Яцый А.М.* Воспитательный потенциал религии / Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2000. – Вип. 1-2. – С. 245-248.

Подано до редакції 17.10.08

РЕЗЮМЕ

В статье определено влияние религии на развитие личности на примере христианства, охарактеризованы современные социокультурные условия социализации личности. Проанализированы особенности мировоззрения религиозной группы как института социализации.

SUMMARY

The article ascertains influence of religion on personal development within the framework of Christianity; characterises some modern socio-cultural conditions of personal socialization; analyses peculiarities of a religious group's outlook as an institution of socialization.
